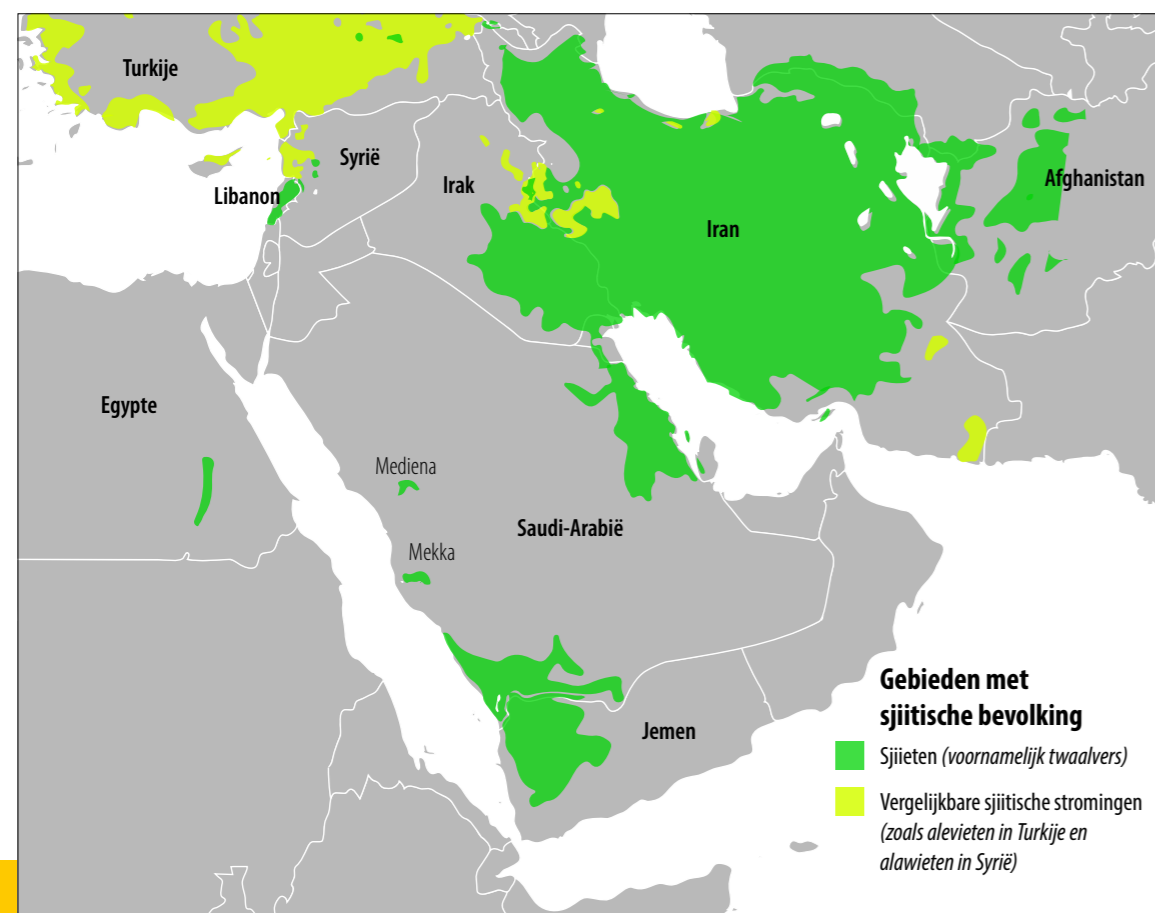

Sinds haar oprichting in 1979 roept de Islamitische Republiek Iran de staat Israel, 'de kleine satan' te zullen vernietigen. Iran verleent ideologische, militaire en financiële steun aan islamitische terreurorganisaties die Irans opvatting dat Israel moet worden vernietigd, delen.

De toenemende invloed van Iran in de regio, de intensieve betrokkenheid van Iran bij de Syrische burgeroorlog en de steun die het land verleent aan (sjiitische) militante bewegingen in Irak, Jemen en vooral Libanon zijn zorgelijke ontwikkelingen.

De nucleaire aspiraties van Iran vormen een grote zorg voor Israel en voor veel (Arabische) landen in de regio. De internationale afspraken van 2015 – die tot het opheffen van de sancties tegen Iran hebben geleid – geven geen garanties op langere termijn. Bovendien bieden ze Iran te veel ruimte om haar militaire macht en invloed in de regio te vergroten.

Bloedige machtsovernames

Het oude Perzië is een bakermat van de beschaving met een rijke historie vol dynastieën, oorlogen, culturen, religies en kunst. De ligging aan de zijderoute tussen China en het Westen zorgde voor levendige handel die leidde tot welvaart en ontwikkeling.

Twee dynastieën oefenden grote invloed uit op het Iran zoals we het nu kennen. De Safawieden (1500 – 1722) voerden de sjiitische islam in als staatsgodsdienst. De Pahlavi-monarchie kwam aan de macht in 1925 en regeerde Iran tot 1979. De laatste Iraanse sjah, Mohammed Reza Pahlavi, was tijdens de Koude Oorlog een bondgenoot van de Verenigde Staten. De pro-westerse sjah regeerde met harde hand – oppositie werd bestreden door een hardvochtige en effectieve veiligheidsdienst, Savak. Pahlavi introduceerde het vrouwenkiesrecht, voerde de leerplicht in en schafte het feodale systeem af middels landhervormingen. De religieuze elite en de plattelandsbevolking zagen deze vernieuwingen echter als verwerpelijk en in strijd met de islam. De (hoge) olie-inkomsten belandden in de zakken van een corrupte elite. Het regime van de sjah werd steeds meer geassocieerd met het 'imperialistische Westen', en bleef slechts overeind door de oppositie met harde hand te onderdrukken. De kloof tussen moderne, westersgezinde Iraniërs in de grote steden en de mensen op het platteland werd steeds groter. In de latere jaren van de sjah's regering wankelde de economie en groeide de onvrede in Iran.

Islamitische Republiek

In 1979 riep Ayatollah Ruhollah Khomeini de Islamitische Republiek Iran uit. Dit was het sluitstuk van een jarenlang groeiend verzet tegen de sjah. Maatregelen zoals het verbieden van de chador – het traditionele bedekkende gewaad voor vrouwen – en het toestaan van alcohol en seks voor het huwelijk hadden vooral op het platteland tot veel protest geleid. In 1964 werd Khomeini Iran uitgezet. Vanuit het buitenland zette hij zijn verzet tegen de sjah voort. De revolutie begon in 1978 als een breed gedragen opstand tegen de impopulaire sjah. Een coalitie van burgers, studenten, marxisten, seculiere en islamitische groeperingen nam de macht over in januari '79. Khomeini werd de natuurlijke leider van deze succesvolle revolutie.

Velayat-e faqih

Dit concept bepaalt dat de 'voogdij-schap' van de staat berust bij een islamitisch juridisch geleerde, de hoge *ayatollah*. Het vormt de basis van de machtsstructuur van de Islamitische Republiek Iran. De *Opperste Leider* en zijn adviesorganen hebben in feite de centrale macht. Zij bepalen wie zich verkiesbaar mag stellen en welke wetten worden goedgekeurd. De *Raad van Experts* telt 86 islamitische geleerden die de opvolging van de Opperste Leider bepalen. De *Raad van Hoeders* telt 12 islamitische geleerden die nieuwe wetten van het parlement religieus toetsen en goed- of afkeuren.

Na de revolutie schakelde Khomeini zijn voormalige bondgenoten en iedere vorm van oppositie met geweld uit. Hij werd tot 'Opperste leider' voor het leven benoemd, met het vetorecht op iedere kandidaat die zich verkiesbaar wilde stellen. Veel (potentiële) tegenstanders werden zonder proces gevangen gezet en geëxecuteerd. Hiervoor werden de *Iraanse Revolutionaire Garde* en de *Hezbollahi*, ingezet. Deze laatste groep bestond uit gewelddadige religieuze bendes (niet te verwarren met de Libanese Hezbollah). Hun meedogenloosheid bleek effectief en drukte iedere vorm van oppositie de kop in. Veel Iraniërs ontvluchtten het land en leven sindsdien in ballingschap. Sinds 1979 heeft de islam een allesbepalende rol in Iran en de sjiitische islam is staatsreligie. In 1989 volgde Ali Khamenei de overleden Khomeini op als nieuwe Opperste Leider van Iran.

Regeringsstelsel

De president is het formele staatshoofd en wordt direct door het volk gekozen. Hij kan echter pas

Iraniërs bij de viering van de Dag van de Revolutie

kandidaat zijn na de goedkeuring van de Opperste Leider. Ook zijn macht is beperkt door de centrale rol van de geestelijke leider. Hassan Rouhani (opnieuw gekozen tot president in 2017) is zelf lid van de Raad van Experts, wat hem relatief meer invloed geeft. Deze tweekoppige leiding heeft ook voordelen, zo kan de president een andere politieke toon aanslaan dan de Opperste Leider waardoor hij internationaal als 'gematigd' te boek komt te staan.

De Groene Revolutie van 2009

De presidentsverkiezingen van 2009, 30 jaar na de revolutie, illustreerden de ijzeren greep van de ayatollahs op Iran. Twee kandidaten, Mousavi en Karroubi, namen het op tegen de zittende, conservatieve president Mahmoud Ahmedinejad. Ze waren geen politieke nieuwkomers. Mousavi was premier tussen 1980 en 1988, de jaren van de felste onderdrukking, en van de oorlog tussen Iran en Irak. Karroubi, een geestelijke, was eerder parlementsvoorzitter. Ze wilden onder meer een mildere toon ten aanzien van het buitenland, vooral de VS. De "hervormingsgezinde" kandidaten kregen veel steun onder moderne Iraniërs en de opkomst bij de verkiezingen was rond de 85%. Tegen de verwachtingen in won Ahmedinejad de verkiezingen. Volgens veel Iraniërs was er sprake van verkiezingsfraude, en Mousavi riep zijn aanhang – de zogeheten "Groene beweging" op tot vreedzame demonstraties. Die demonstraties werden uiteindelijk gewelddadig neergeslagen. De leiders van de demonstraties werden gearresteerd.

Revolutionaire Garde

De Iraanse Revolutionaire Garde staat onder rechtstreeks gezag van de Opperste Leider en is vanaf haar oprichting in 1979 zeer invloedrijk. De garde opereert parallel aan het reguliere Iraanse leger en de politie, en vormt de gewapende arm van de Revolutie. Leden van de garde controleren de orde en veiligheid op straat en exporteren de Revolutie

Presidentswissel Iranian style

naar andere landen, waar ze (sjiitische) groepen trainen en bewapenen. Hoge officieren van de Garde controleren maar liefst een derde van de Iraanse economie. Zij hebben belangen in ondernemingen en complete bedrijfstakken, waardoor regeringsbesluiten over het landsbestuur en de economie van Iran hen direct raken.

Mensenrechten in Iran

Na de revolutie van 1979 werden de door de sjah ingevoerde westerse vrijheden en mensenrechten teruggedraaid. De sharia werd maatgevend voor het openbare leven in Iran. De geheime dienst en de Basij-milities houden de kuisheid op straat nauwlettend in de gaten. Paramilitaire eenheden in burger richten zich tegen openlijke kritiek op het Iraanse regime, het in het openbaar nuttigen van alcohol en onzedelijk gedrag.

De wet in Iran maakt onderscheid tussen vrouwen en mannen. Zo gelden voor vrouwen voorschriften voor juiste kleding (inclusief hoofddoek), ze kunnen niet kiezen met wie ze trouwen, en hun man kan altijd van ze scheiden.

Meisjes kunnen al op hun 9de jaar worden uitge-

Oorlog met Irak 1980-1988

In 1980 viel Irak Iran aan, het begin van een bloedige oorlog. Acht jaar later was de balans meer dan een miljoen doden, een miljoen vluchtelingen en duizenden krijgsgevangenen. Het verzwakte Iraanse leger zette zelfs kinderen als frontsoldaten in, tegen landmijnen en tanks. Irak gebruikte chemische wapens. Irak kreeg Russische steun; Iran werd gesteund door China en Noord-Korea, Syrië en Libië. Later bleek ook de VS, via Israël, wapens aan Iran te hebben geleverd. De oorlog kostte zo'n \$ 450 miljard en had een verwoestend effect op de economieën van beide landen. In 1988 werd een wapenstilstand gesloten. Na de Amerikaanse invasie van Irak in 2003 kreeg de sjiitische meerderheid de macht, en groeide Irans invloed op het land. In de strijd tegen Islamitische Staat werkt het Iraakse leger samen met door Iran gesteunde milities.

huwelijkt. Moord op een vrouw is juridisch een minder zwaar delict dan op een man. Vrouwen mogen geen "mannenberoepen" uitoefenen. Wel hebben vrouwen in Iran stemrecht en zijn veel van hen hoogopgeleid.

Critici van de regering, zoals journalisten en bloggers, worden geregeld gearresteerd en zonder proces vastgezet.

De doodstraf kan worden opgelegd voor overtredingen zoals 'belediging van de profeet,' geloofsafval (van de islam), homoseksualiteit, overspel en drugsdelicten. Iran is verantwoordelijk voor 55 procent van alle uitgevoerde doodstraffen wereldwijd met minstens 567 executies in 2016. Honderden websites en socialemediaplatforms, zoals Facebook en Twitter, zijn geblokkeerd. De geheime dienst monitort internetgebruikers. Religieuze en etnische minderheden zoals bahais, christenen, Koerden en Azeri's worden in hun vrijheid beperkt.

Het nucleaire vraagstuk

Al in de jaren 50 investeerde Iran in een nucleair onderzoeksprogramma, in samenwerking met de Verenigde Staten. In 1968 tekende Iran het non-proliferatieverdrag. In samenwerking met de Amerikaanse overheid en Duitse bedrijven werd vanaf de jaren 70 geïnvesteerd in uranium-kernreactoren. Na de Revolutie werd iedere vorm van samenwerking met de 'grote satan' stopgezet. Iran wendde zich tot Rusland, China, Argentinië en Pakistan voor de verdere ontwikkeling van het nucleaire programma. In de 21e eeuw werd dit nucleaire programma, deels in het geheim, verder ontwikkeld. Het aantal locaties voor de verrijking van uranium werd vergroot. Bekend is de installatie in Bushehr waar volgens analisten ook verrijkt plutonium werd geproduceerd, een stof die gebruikt kan worden voor kernwapens.

In 2009 werd bekend dat Iran in het geheim een nucleaire centrale ontwikkelde nabij de stad Qom. Het Internationaal Atoomenergieagentschap (IEAE) kreeg vrijwel geen mogelijkheid om inspecties uit te voeren. In 2010 kondigde de EU sancties af tegen Iran. De VS en Israël voerden cyberaanvallen uit op Iraanse nucleaire installaties met het Stuxnet-virus. Ondanks de sancties kwam steeds meer bewijs van het uitwisselen van kennis en materieel voor militair-nucleaire toepassingen tussen Iran en Noord-Korea. In 2014 bleek dat Noord-Korea geregeld ballistische raketten naar Iran smokkelde, waarschijnlijk via China. Later dat jaar kwamen er berichten over militaire toepassingen van het atoomprogramma door Iran.

Na jaren van onderhandelingen tekenden de VS, Rusland, China, Engeland, Frankrijk en Duitsland in 2015 het nucleaire akkoord met Iran, waarin een forse inperking van Irans nucleaire programma werd afgesproken met als doel een Iraanse atoombom te voorkomen: een vermindering van de voorraden verrijkt uranium, het sluiten van een groot aantal gascentrifuges en de herinrichting van de plutoniumreactor. In ruil werden de zware interna-

Hezbollah

Het Libanese Hezbollah is een succesvol product van de Iraanse revolutie. Het vormt een 'staat in een staat' in het sjiitische gebied in Zuid-Libanon. Vanuit daar voert Hezbollah strijd tegen Israël. Iran is de belangrijkste financier en wapenleverancier van Hezbollah. Naar schatting ontvangt de beweging tussen de 100 en 200 miljoen dollar per jaar van Iran.

Sinds 2011 is Hezbollah ook betrokken bij de burgeroorlog in Syrië, waar het veel militaire verliezen heeft geleden. Toch heeft het Hezbollah veel opgeleverd: een professionelere, goed getrainde gewapende tak en een geavanceerd raketarsenaal.

Hezbollah-eenheden zijn ervarener, beter getraind en zelfverzekerder geworden. Hezbollah controleert tegenwoordig gebieden langs de Syrische grens met Israël, waarmee een nieuw front is ontstaan in de strijd van Hezbollah (en Iran) tegen de Joodse staat.

tionale economische sancties opgeheven. Het IEAE zal tot 2041 inspecties uitvoeren om toe te zien dat Iran zich aan de afspraken houdt. De Israëlische regering en veel Amerikaanse Congresleden waren fel tegen het akkoord, omdat ze geen vertrouwen hebben in het vermogen van de internationale gemeenschap om de Iraanse kerncentrales goed te inspecteren. Ze geloven niet dat Iran haar nucleaire ambities zal staken. Bovendien heeft het akkoord een te beperkte reikwijdte. Iran bouwt – met hulp van Rusland - aan haar luchtafweersysteem, versterkt haar economie en zo haar onafhankelijkheid van het Westen. Bovendien ontwikkelt het land langeafstands-raketten met het vermogen nucleaire wapens te dragen en centrifuges waarmee Iran in de toekomst weer verrijkt uranium zou kunnen produceren. Voor (westerse) bedrijven is Iran, met 80 miljoen inwoners een aantrekkelijk, vrijwel onontgonnen afzetgebied.

Amerika – 'de grote satan'

Het islamitische regime in Iran voert een fundamentele strijd tegen het "imperialistische, kapitalistische" Westen, dat de wereld zou willen overheersen, islamitische landen zou willen overnemen en gelovige moslims (moreel) zou corrumperen. Militaire zwakte zou leiden tot morele zwakte, culturele invasie en daarmee het einde van de revolutie. De steun van de Amerikanen aan de sjah, de hechte banden met Israël, en de aanwezigheid

Joden in Iran

Joden wonen in Iran al meer dan 2700 jaar. De Joden in Iran genieten een relatieve autonomie, en hebben zelfs een (gereserveerde) zetel in het parlement. Sinds de revolutie zijn er meer dan 55.000 Joden vertrokken. In 2000 zijn tien Joden geëxecuteerd na beschuldigingen van spionage voor Israël. De gemeenschap telt nu zo'n 8000 mensen.

in de Perzische Golf ziet Iran als onderdeel van de imperialistische neigingen van de VS. Een dieptepunt in de betrekkingen tussen de jonge Iraanse republiek en het Westen was de bestorming en gijzeling van de Amerikaanse ambassade in Teheran in november 1979. De VS, 'de grote satan,' heeft sindsdien geen diplomatieke vertegenwoordiging meer in Iran. Na de nucleaire deal met Iran in 2015 is de relatie iets verbeterd. Sinds het aantreden van president Trump in 2017 zijn de betrekkingen weer zeer gespannen.

Israël – 'de kleine satan'

De verhouding tussen Israël en Iran heeft de afgelopen 60 jaar grote veranderingen ondergaan. In 1947 stemde Iran tegen de stichting van de staat Israël, maar in 1950 was Iran het tweede islamitische land na Turkije dat Israël als soevereine staat erkende. Tot 1979 onderhield Iran uitstekende economische en strategische banden met Israël - in het geheim, om de Arabische landen niet tegen zich in het harnas te jagen. Dit beleid wijzigde radicaal na de Iraanse Revolutie. Ayatollah Khomeini gebruikte zeer antisemitische en anti-Israëlische retoriek. 'Israël is gesticht als onderdeel van een satanisch plan van het Westen om de islamitische wereld te overheersen.' Verder noemde hij de Joodse staat een 'mes in het hart' van de islamitische samenleving.

De Revolutionaire Garde bewapent en traint terreurbewegingen als Hezbollah, Hamas en Islamitische Jihad. Deze groeperingen fungeren als proxy's van Iran en zetten zich evenals Iran in voor de vernietiging van Israël. Via zijn proxy's voert Iran strijd tegen Israël. Het had in de jaren '80 zelfs de primeur van het plegen van islamitische terroristische zelfmoordaanslagen. Iran zat ook achter twee aanslagen op de Joodse gemeente in Buenos Aires in 1992 en 1994.

Iraanse leiders ontkennen of bagatelliseren regelmatig de holocaust. In 2005 organiseerde het regime een conferentie met als thema 'een wereld zonder Israël'. Ook loofde Iran meermaals prijzen uit voor antisemitische cartoons.

Groeiende invloed in de regio

Het Iraanse regime wil de revolutie exporteren naar de rest van de islamitische wereld. Sjiitische geestelijken uit de hele wereld volgen religieuze studies in Iran. Sinds 1979 verzorgt Iran militaire training en levert het wapens aan sjiitische groepen. Sjiieten in Irak, Jemen, Bahrein, Libanon en zelfs Saoedi-Arabië krijgen financiële steun en militaire en religieuze training. Iran steunt ook niet-sjiitische groepen, zoals de Palestijnse Islamitische Jihad en Hamas. Het is verwikkeld in een strijd met Saoedi-Arabië en Turkije over de hegemonie in de regio. In Irak, waar de sjiitische meerderheid sinds de val van Saddam Hoessein aan de macht is, heeft Iran veel invloed. In Syrië is president Assad aan de winnende hand in de strijd tegen rebelligroepen en IS dankzij actieve militaire steun van Iran. De Revolutionaire Garde en het Libanese Hezbollah winnen aan invloed in het voornamelijk soennitische Syrië. Ook de Houthi-rebellen in Jemen worden door Iran gesteund. De Syrische oorlog heeft Iran in staat gesteld om een doorgang te bemachtigen naar de Middellandse Zee. De bewapening van Hezbollah en andere proxy's in het Midden-Oosten is hiermee nog eenvoudiger geworden.

Israël is zeer bezorgd over deze situatie en over de groeiende invloed van Iran op de Libanese politiek. Militaire analisten vrezen een gewapend conflict tussen Hezbollah en Israël. Omdat Iran aan de touwtjes trekt en geen oog heeft voor het verwoestende en destabiliserende effect op Libanon, is het van het allergrootste belang zo'n conflict te voorkomen. Iran moet indringend duidelijk worden gemaakt dat een aanval op Israël tot zware sancties van de internationale gemeenschap tegen Iran zal leiden.

OVER CIDI | COLOFON

Al meer dan 40 jaar zet het Centrum Informatie en Documentatie Israël zich in voor Israël en voor vrede. Doelstelling van CIDI is de kennis over Israël en zijn inwoners te vergroten en bij te dragen aan vrede tussen Israël en het Palestijnse volk.

Word Vriend van CIDI!

Voor € 50 per jaar bent u al vriend en ontvangt u de CIDI Nieuwsbrief. Ook wordt u op de hoogte gehouden van onze evenementen.

Voor meer informatie en voor onze publicaties kijk op www.cidi.nl. Bestel het **lespakket Kernpunten van het Israelisch-Palestijns conflict** of onze andere katernen online, per post of via email.

CIDI, Postbus 11646, 2502 AP Den Haag
Tel. 070-364 68 62, Fax. 070-365 33 72,
Email: cidi@cidi.nl, Web: www.cidi.nl